

Posudek oponenta bakalářské práce

Obor: Angličtina pro mezikulturní komunikaci – Fonetika

Carmen Kodytková

Fonetická variabilita na úrovni slov ve veřejných projevech

Carmen Kodytková se ve své bakalářské práci *Fonetická variabilita na úrovni slov ve veřejných projevech* zabývá zvukovou variabilitou pěti vybraných slov (*protože, myslím, prostě, samozřejmě, určitě*) se zvláštním zřetelem k faktorům potenciálně ovlivňujícím míru jejich redukce, konkrétně (lokálnímu) mluvnímu tempu a pozici v promluvovém úseku. Kritériem výběru analyzovaných slovních jednotek byla především vysoká frekvence jejich užití. Zkoumány byly nahrávky televizních diskusních pořadů s českými politiky. Cílem analýzy bylo nejen zmapovat a klasifikovat redukované podoby slov podle stupně, v jakém jsou redukována, ale zároveň v rámci daných slovních jednotek stanovit stabilitu jednotlivých hláskových rysů.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první z nich, která je koncipována jako teoretický úvod do problematiky redukcí, autorka přehledně představuje pojmy, s nimiž bude pracovat, koncept fonetických rysů a vybrané studie, které se tématu řečových redukcí věnují. Ty autorce slouží jako východisko hypotéz a metodologický vzor. Velmi případná je podkapitola o možném praktickém využití výsledků z výzkumu redukcí při rozpoznávání řeči. Výhrady je možné vznést k některým věcným nepřesnostem, jako ne zcela adekvátní ztotožnění citovaného vyjádření M. Ernestusové (str. 13) s Machačovým termínem *paralelní artikulace* či nepřesná formulace při popisu distribuce rázu v češtině (str. 14). Překvapující je rovněž opomenutí některých hlásek ve výčtu znělých a neznělých obstruentů (str. 14). Ostatně klasifikace, kterou autorka na stranách 13-14 představuje jako „tradiční“, obsahuje znaky z hlediska dosavadního popisu spíše netradiční, kupř. klasifikace [ř] jako hlásky postalveolární či částečné přiřazení [v] k aproximantám. Motivaci zvolené klasifikace by proto bylo vhodné blíže ozřejmit nebo alespoň uvést zdroj, ze kterého je převzata. Jistá elementárnost výkladu fonetických rysů pro jednotlivé skupiny českých hlásek by nemusela být na závalu, měla by být ovšem vyváжена aktuálními údaji. Místy se zdá, že autorka v tomto ohledu až příliš čerpá ze starších zdrojů (Hála, 1962) i tam, kde jsou k dispozici aktuální data (např. hodnoty ke kvantitě a kvalitě českých samohlásek, které přináší článek Skarnitzl & Volín, 2012, by stály v daném kontextu (str. 19) za zmínku). Celkově je nicméně teoretická část velmi solidním a relevantním úvodem k vlastní analýze redukovaných forem, která tvoří hlavní náplň práce.

Stejně jako teoretické uvedení do problematiky redukcí je i výzkumná část velmi jasně a logicky strukturována. Každému ze slov je věnována samostatná kapitola, vyznačující se pevným členěním podle sledovaných aspektů. Ocenění rozhodně zasluhuje způsob, jakým se autorka vyrovnala s kategorizací nalezených exemplářů do jednotlivých skupin podle míry redukce. Ačkoli je v některých případech s daným členěním možné nesouhlasit, ve výsledku se navržené rozdělení jeví jako opodstatněné a funkční a svědčí o autorčině vzhledu do logiky řečových redukcí. Stejně tak analýza stability jednotlivých rysů je systematická, ucelená a pro každou hlásku přehledně zpracovaná.

Vedle uvedených předností obsahuje praktická část i některé nedostatky. K těm méně závažným, které mají spíše charakter opomenutí nebo chyby z nepozornosti, lze počítat např. chybnou formulaci závěru pozorování na str. 49: „... lze tedy i u slova *myslím* předpokládat, že čím je vysloveno pomaleji (čím má kratší trvání), tím méně bude redukováno“; dvě identicky vymezené skupiny (5. a 6.) pro slovo *samozřejmě* na str. 50, tvrzení na str. 52, podle

kterého „Hláská /ř/ ... od /z/ přebrala jako nevlastní rys frikativnost“, přičemž /ř/ je samo frikativní, či chyba v procentuálním vyčíslení (26 % x 76 %) při popisu hlásky /r/ na str. 59.

Vysvětlení ovšem rozhodně vyžaduje nesoulad v počtech jednotlivých případů uvedených v tabulce k distribuci různě redukovaných forem v různých pozicích v rámci promluvového úseku s jejich rozřazením do skupin v úvodu kapitoly. Například tabulka na str. 38 by měla zachycovat všech 50 variant slova *protože*: do osmé skupiny zde spadají celkem 3 případy, podle klasifikace na str. 32 by však skupina měla obsahovat 4 exempláře, k sedmé skupině jsou přiřazeny 4 případy, obsahovat by však měla pouze jeden exemplář atd. Ostatně ani počty případů v jednotlivých kategoriích v úvodu kapitol nedávají vždy celkovou sumu zkoumaných exemplářů: např. součtem případů v jednotlivých kategoriích slova *protože* obdržíme 49 jednotek, nikoli 50 (str. 32).

Na výsledné interpretaci stability jednotlivých hláskových rysů se bohužel rovněž negativně podepisuje skutečnost, že autorka všechny rysy chápe jako rovnocenné, přestože některé z nich mají odlišný status a měly by být jako takové uváděny zvlášť. Týká se to především rysu *elize*, který označuje vypuštění hlásky. Autorka se zřejmě nechala svést obecně nepřilíš intuitivním označením *elize* jako hláskového rysu a ve své práci s ním nakládá stejně jako s jinými; pak se ovšem výrazně posunují zjištění o stabilitě dalších rysů elidovaných hlásek, neboť ta je systematicky odvozována nikoli pouze z těch hlásek, které byly zachovány, nýbrž i z těch elidovaných, které de facto chybí. Mnohé např. ze samohláskových rysů jsou pak označeny jako nestabilní či méně stabilní jen proto, že daná samohlásková byla častokrát vypuštěna, přestože tam, kde se zachovala, byly rysy vždy přítomné (např. kategorizace rysů hlásky [o] ve slově *prostě*, str. 33).

Přístupnosti práce a interpretovatelnosti výsledků by dále rozhodně prospělo důslednější rozlišování pojmů, zvláště pro analýzu tak klíčových, jako je tempo a trvání slova. Čtenář by v této souvislosti přivítal detailnější představení pojmů a zvláště způsobu, jakými s nimi bude nakládáno. Oba termíny jsou v práci používány velmi volně a jsou často zaměňovány.

Jinak pečlivě provedenou analýzu poněkud ochuzuje absence statistického zpracování a ověření výsledků. Při vyhodnocování možných faktorů ovlivňujících míru redukce by např. stál za úvahu pokus o přímé vyčíslení korelace redukovaných forem s jednotlivými faktory (hláskové a slabičné tempo a trvání slova). Práce se pohybuje spíše na rovině jednotlivých pozorování, obecnější závěry pouze naznačuje. Z tohoto důvodu bych doporučila zmírnit příliš odvážné formulace jako „hypotéza (se) přesvědčivě potvrdila“ (str. 65) a k závěrům, které práce přináší, přistupovat s vědomím toho, že je třeba je v budoucím výzkumu ještě ověřit.

Předložená bakalářská práce představuje celkově solidně provedený a nepochybně značně pracný výzkum redukčních procesů na českém řečovém materiálu. Autorka se v ní důstojně vypořádala s notoricky obtížnými úkoly, které klade analýza spontánní redukované mluvy, zejména se sluchovým vyhodnocením a systematizací principiálně nejednoznačných jevů, a celkově osvědčila schopnost samostatného řešení výzkumných otázek. Žádná z jí adresovaných výtek není toho druhu, aby zpochybnila práci jako takovou. Bakalářskou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **velmi dobře**.

V Praze dne 2. 9. 2012

Mgr. Magdalena Ziková
Ústav lingvistiky a ugrofinistiky FF UK